

Advies van de groep van deskundigen varkensziekten ten aanzien van de bestrijding van een besmetting met het Klassieke varkenspest-virus onder wilde zwijnen.

Inleiding

De wilde zwijnen populatie in Nederland is aanwezig in drie omschreven gebieden:

- *De Veluwe* (voorjaarsstand van 1600 dieren en een jaarlijks maximum van 6000 dieren)
- *De Meinweg* (voorjaarsstand van ongeveer 60 dieren; niet afgescheiden van een vergelijkbaar gebied aan de andere zijde van de Nederlands- Duitse grens).
- *De Nulstandsgebieden* (waar eigenlijk geen dieren zouden aanwezig moeten zijn, maar waar incidenteel toch dieren voorkomen. In het algemeen is in deze nulstandsgebieden de dierdichtheid minder dan 1 dier per vierkante kilometer).

Binnen de deelpopulatie Veluwe zijn daarbij nog verschillende lokale populaties te benoemen die, in geval van noodzaak daartoe, van elkaar te scheiden zijn door tussenrasters.

Ter preventie van insleep van KVP in de gedomesticeerde populatie vanuit de populatie wilde zwijnen is eerder door de groep van deskundigen een advies uitgebracht. De tekst van dit advies is toegevoegd in bijlage I.

In het huidige advies wordt aandacht besteed aan de preventie, vroege signalering en eventuele bestrijding van KVP in een wilde zwijnen populatie. In dit advies is op grond van aanvullende kennis de aanpak in een (mogelijk) besmet gebied enigszins aangepast. Daar waar in een eerder advies aangegeven werd dat faunabeheer binnen een besmet gebied gestopt moet worden om de rust te handhaven, hebben gesprekken met faunabeheerders, ecologen en buitenlandse experts tot het inzicht geleid dat, faunabeheer in bestaande vorm nauwelijks tot vlucht van dieren uit het gebied zal leiden. Faunabeheer blijft zelfs noodzakelijk om de aantallen dieren binnen een gebied niet exponentieel te laten toenemen.

Preventie

Over de beperking van risico's van een uitbraak van KVP onder wilde zwijnen is in een eerdere fase een advies van de groep van deskundigen uitgegaan. Insleep van KVP vanuit buurlanden is niet te voorkomen, omdat aan de grens rasters ontbreken en daar ook niet eenvoudig zijn te plaatsen. Om te voorkomen dat een infectie in wilde zwijnen overslaat op gehouden varkens moeten preventieve maatregelen worden genomen. Deze preventieve maatregelen zijn beschreven in het eerder uitgebrachte advies (bijlage I).

1. Vroege signalering

Aangezien zieke varkens vaak wegkruipen en karkassen van dode varkens door aaseters en soortgenoten opgeruimd worden, zal een besmetting met KVP-virus onder wilde zwijnen niet snel opvallen. De verwachting is dat de introductie van het varkenspestvirus binnen een populatie uiteindelijk zal opvallen door de waarneming van ernstig zieke en dode dieren. Naar verwachting zullen daar maanden overheen gaan (minimaal 5 maanden volgens de Italiaanse deskundige dr. Vittorio Giuberti) Intensivering van het bestaande monitoring programma zal een eventuele vroegere detectie maar marginaal verbeteren.

2. Bestrijding

In geval van een uitbraak lijkt het zinvol om te mikken op insluiting (containment) en monitoring. Met andere woorden er wordt van alles gedaan om de ziekte binnen een gebied te houden en periodiek te controleren of en hoe het virus zich binnen de ingesloten populatie handhaaft.

Insluiting

Om de verspreiding van de dierziekten te voorkomen is het zaak om (de dieren binnen) het gebied met rust te laten, overgangen naar andere gebieden af te sluiten en eventueel via zwijnen-werende rasters (hekken met een hoogte van 1 meter) de verspreiding van dieren die potentieel besmet zijn te minimaliseren. Alleen als het gebied goed afgesloten kan worden, kan worden overwogen om tijdens de periode na introductie van het virus, door een verhoging van afschot het aantal dieren te verminderen. Ook wanneer gebieden niet van elkaar kunnen worden afgesloten kan het faunabeheer in het kader van de bestaande regulatie van aantallen aanwezige dieren gewoon blijven plaatsvinden.

Voor het afsluiten van gebieden zijn natuurlijke waterwegen niet geschikt vanwege de geleidelijk oplopende oevers. Kanalen, spoorwegen en snelwegen daarentegen blijken wel een inperkend vermogen te hebben.

Monitoring

Om effectief te kunnen vaststellen hoe het virus zich binnen het gebied gedraagt, zal na een periode van ongeveer een jaar uitgebreide monitoring moeten plaatsvinden. Om tot een representatieve steekproef te komen zal de monitoring binnen het gebied moeten bestaan uit een verhoudingsgewijs groot aantal monsters van met name jonge dieren (3 maanden tot 1 jaar) binnen een korte periode. Het aantal monsters dat moet worden genomen kan volgen uit een studie die nu, met ondersteuning van de Europese Unie, wordt uitgevoerd. Het afwezig zijn van seropositieve en viruspositieve dieren in de groep van jonge dieren moet daarbij als gunstig worden gezien

In de tussenliggende periode zullen alleen gestorven dieren (bijvoorbeeld dieren die aangereden zijn) en dieren afkomstig van normaal faunabeheer moeten worden onderzocht op de aanwezigheid van antistoffen en/ of virus.

Voor de monitoring rond het ingesloten gebied, kan de jacht worden gebruikt, die ook voor de aantal reductie zinvol lijkt.

Wanneer er buiten het ingesloten gebied viruspositieve dieren worden aangetroffen, blijkt insluiting als methode niet afdoende te zijn. Er zal dan overgegaan moeten worden op faunabeheer om de verdere verspreiding van de ziekte te voorkomen.

3. Vaccinatie

Wij adviseren om bij optreden van besmetting bij wilde zwijnen niet te gaan vaccineren, omdat:

1. dit de monitoring zal bemoeilijken (er is geen vaccin beschikbaar dat kan worden verstrekt aan wilde zwijnen en dat onderscheid mogelijk maakt tussen gevaccineerde- en besmette dieren).
2. hiermee geen rekening wordt gehouden met de mogelijkheid dat de infectie in een vroeg stadium vanzelf uitdooft (een groot deel van de aanwezige dieren bouwt zelf immuniteit op).

3. voor een effectieve vaccinatie minimaal 60% van de lokale populatie moet worden bereikt. Uit ervaringen in ons omringende landen blijkt dit een moeilijk te bereiken percentage te zijn.

Pas indien de onder punt 2 beschreven methode, die zich richt op natuurlijk uitdoving, niet blijkt te werken zal vaccinatie overwogen kunnen worden. Om te beoordelen of de natuurlijke methode werkt is minimaal één jaar, maar liever twee jaar afwachten nodig. Tijdens de eerste periode van de uitbraak zal de mogelijke vaccinatie van de wilde zwijnen in het gebied moeten worden voorbereid. Plannen moeten zijn geschreven, overleg met betrokkenen (jagers, provincie, onderzoeksinstituten, burgers) moet worden ingesteld en de baits (lokvoer met vaccin) moeten worden besteld.

Vaccinatie zal als het wordt ingezet, moeten worden ingezet voor een periode van minimaal drie tot vier jaar in een voldoende groot gebied. Bij de vaccinatie moet aandacht worden gericht op het bereiken van alle lokale populaties.

4. Jacht

De jacht als bestrijdingsinstrument bij een uitbraak is alleen dan effectief als men middels jacht er in kan slagen het aantal gevoelige dieren beneden 1 per hectare te brengen. Het is daarbij belangrijk om te voorkomen dat zieke dieren uit angst het gebied zullen kunnen uitvluchten en zo voor de verspreiding van het virus zorgen. Om effectief te zijn zal tot 70% van de populatie moeten worden gedood. Dit is met de standaard jachttechnieken nauwelijks te bereiken, drukjacht of eventueel drijfjacht met honden is daarvoor nodig.

Conclusie

De Deskundigengroep varkensziekten adviseert bij uitbraken van KVP bij wilde zwijnen:

1. Monitoring te intensiveren van aangereden, en gestorven dieren en van de dieren, die in het kader van natuurbeheer worden afgeschoten
2. De lokale populaties zoveel mogelijk door het plaatsen van rasters gescheiden te houden
3. Het gebruikelijke wildbeheer uit te blijven voeren en de afgeschoten dieren te bemonsteren op aanwezigheid van antistoffen/virus
4. Af te wachten gedurende één tot twee jaar of de besmetting in de wilde zwijnen vanzelf zal verdwijnen.
5. Gedurende al die tijd de gedomesticeerde varkens gescheiden te houden van de wilde zwijnen
6. Vaccinatie pas in overweging te nemen als al deze maatregelen niet effectief blijken, maar wel intussen de voorbereidingen voor vaccinatie te treffen

Advies 1; 30 januari 2006

De inschatting en inperking van risico's van verspreiding van varkenspest tussen gehouden en wilde varkens.

In het convenant financiering bestrijding besmettelijke dierziekten LNV-PVE-PPE-PZ is afgesproken dat de minister van LNV aan een door hem opgerichte groep van deskundigen een wetenschappelijk advies zal vragen *“over de wijze waarop het risico op insleep en verspreiding van het varkenspestvirus door wilde zwijnen kan worden beperkt door maatregelen van overheid en bedrijven”*.

Met dit advies komt de groep van deskundigen daar aan tegemoet. Het is daarbij van belang om een onderscheid te maken tussen de risico's op het moment dat het risico op een uitbraak onder gehouden varkens als “laag” kan worden bestempeld (rustfase) en op het moment dat er sprake is van een hoger risico of zelfs een geconstateerde uitbraak onder gehouden varkens in Nederland (aandachts- of crisisfase). Beide fasen komen in dit advies aan de orde.

Een advies met betrekking tot de meest effectieve aanpak van een geconstateerde besmetting onder wilde zwijnen wordt verwacht in het najaar van 2006. Voor dit advies zullen gegevens van recent onderzoek in Duitsland en Italië meegenomen worden.

1. In de rustfase

De groep van deskundigen huisvarken en wild, concludeert dat gezien het huidige aantal wilde zwijnen er rekening moet worden gehouden met het endemisch worden van het varkenspestvirus indien het virus de populatie binnenkomt.

Hierbij worden als risicofactoren genoemd;

- Populatie-dichtheid (aantal dieren per 100ha gebied)
- Contactstructuren tussen de dieren en de gebieden
- Aanwas van nieuwe gevoelige dieren.

De grootte van het endemische gebied is afhankelijk van de geografische ligging van het gebied t.o.v. leefgebieden van wilde zwijnen en de mogelijkheid van contact tussen dieren uit de verschillende gebieden. Hierbij is de afsluitbaarheid van een gebied mede van belang voor het verlagen van het risico op een uitbreiding van het endemische gebied.

Aangegeven wordt dat er op dit moment in Zuid- en Oost Nederland meer wilde zwijnen voorkomen dan verwacht mag worden op grond van hun status als 0-standgebied. In het niet naleven van die 0-stand wordt een humane component (zij het jagers of grondeigenaren) erkend. Ook wordt vastgesteld dat met het oog op natuurdiversiteit de verspreiding van wilde varkens niet ongewenst hoeft te zijn, echter op basis van veterinaire risico's zullen de aantallen i.c. de dichtheden van wilde zwijnen wel beheersbaar moeten blijven. Indien het mogelijk zou zijn om risicokaarten te (laten) maken op grond van het aantal aanwezige wilde zwijnen, dan zou dit een goed instrument zijn voor de inschatting van risico's.

Binnen de vaststelling, dat de Ecologische hoofdstructuur een vaststaand gegeven is, wordt vastgesteld, dat een effectief 0-standsbeleid niet haalbaar is. Toch is het uit veterinair oogpunt van belang dat de populatiegrootte zoals voorgeschreven voor zowel 0-stand- als concentratiegebieden gehandhaafd wordt.

De controle van de populatiegrootte is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van Provincie en Fauna beheereenheid (FBE).

- Er is een bijgewerkt beeld van bestaande aantallen wilde zwijnen nodig.
- Varkenshouders in gebieden met risico op contact met wilde zwijnen moeten voor

een effectieve afscheiding van hun erf (en daarmee van de door hen gehouden varkens) zorg te dragen.

- Er moet een structuur voor geregeld overleg tussen veehouders en Fauna beheereenheden komen.

2. In de aandachtfase/ crisisfase

Als er een uitbraak van KVP in Nederland of in een buurland dichtbij de grens bekend is, moet worden geschat hoe groot het risico is op de verspreiding van virus tussen gehouden varkens en wilde zwijnen. Voor de inschatting van de risico's en de mogelijkheden om deze risico's te beperken is naar twee verschillende deelvragen gekeken.

1. Hoe bescherm je de wilde zwijnen indien er een besmetting met KVP wordt geconstateerd onder gehouden varkens?
2. Hoe bescherm je gehouden varkens indien er een besmetting met KVP wordt geconstateerd onder wilde zwijnen?

Ad 1

Het probleem is dat KVP binnen de populatie wilde zwijnen endemisch zou kunnen worden. Gezien de omvang van de populaties en de verdeling van de wilde zwijnen over de diverse gebieden in Nederland, is onderling contact van wilde zwijnen moeilijk uit te sluiten. Het scheiden van gebieden en groepen dieren met behulp van rasters en natuurlijke barrières is op de Veluwe snel uitvoerbaar. Voor de Meinweg is een afrastering niet mogelijk. Door bindingsvoeren kan bereikt worden dat een deel van de wilde zwijnen in het gebied blijft, maar dit is alleen effectief indien dit gebeurt in overleg met en medewerking van wildbeheerders in het aangrenzende deel van Duitsland.

De groep van deskundigen concludeert hieruit:

- Compartimentering van de gebieden met wilde zwijnen is nodig (afsluiten van gebieden waar uitvoerbaar)
- Er moet voorkomen worden dat wilde zwijnen in de buurt van gehouden varkens kunnen komen
- In geval van direct gevaar moet afschot van wilde zwijnen worden gestopt
- Enkel afschot voor monitoring of screening dient te worden toegestaan
- Natuurgebieden kunnen in geval van een uitbraak open blijven voor publiek
- Er moet worden gezocht naar dode of zieke dieren om een besmetting zo spoedig mogelijk op te merken.

Daar waar compartimentering niet effectief toepasbaar is,

- Moeten dieren door het gebruik van bindingsvoer binnen gebied gehouden worden
- Daarbij moet grensoverschrijdend worden samengewerkt.

Ad 2

Wanneer KVP uitbreekt onder wilde zwijnen, is het nodig te voorkomen, dat wilde zwijnen direct of indirect met tamme varkens in contact komen. Aangeraden wordt om de bedrijven af te scheiden. Dit zou bij voorkeur door een elektrisch raster kunnen gebeuren. Voor bedrijven met gehouden varkens zal in geval van een uitbraak een ophoekplicht moeten worden ingevoerd.

De groep van deskundigen concludeert:

- Compartimentering in toezichtsgebieden is aan te raden
- Afschot van wilde zwijnen moet worden beperkt tot:
 - afschot voor monitoring op aanwijzing van de bevoegde autoriteit
 - afschot van solitaire, trekkende dieren tussen leefgebieden.
- Daar waar kans is op contact tussen wilde zwijnen en gehouden varkens wordt aangeraden om de dieren aan gebieden te binden

- door het bijvoeren binnen het gebied of
 - door het gebruik van (tijdelijke) rasters.
- Indien bijvoeren is toegestaan, dan mag hiervoor alleen plantaardig voedsel worden gebruikt.
- Mensen met een beroepsmatige binding met gehouden varkens mogen geen gebieden betreden waar wilde zwijnen voorkomen.
- Er mogen geen landbouwwerktuigen voor zowel werk op een locatie met gehouden dieren als voor werk in natuurgebieden worden gebruikt.